שפריצען

— פון —
יהושע זינגער

ווי אזוי מען ניט אין סאוויעט־רוסלאנד כאכאר

(א סאוויעטישער וויץ)

א נעפמאן קומט אריין צו א סאוויעטישען קאמיסאר און וויל באקומען א "דאסטאווע" פאר דער ארמיי. דער קאמיסאר דערקלערט קאטעגאריש, אז דער נעפמאן וועט די "דאסטאווע" נישט באקומען.

— און איך זאג אייך, אז איהר וועט מיר די באשטעלונג יא געבען — זאגט דער נעפמאן.

— און איך זאג אייך, אז איך וועל זי אייך נישט געבען — ענטפערט דער קאמיסאר.

— אויב אזוי — ענטפערט דער נעפמאן — לאמיר זיך וועטען אין טויזענט טשערוואנצעס: אויב איהר וועט מיר די באשטעלונג נישט געבען מוזט איהר מיר געבען טויזענט טשערוואנצעס, און אויב איהר וועט מיר די באשטעלונג יא געבען מוז איך אייך געבען טויזענט טשערוואנצעס.

שלמה המלך האט ליעב נעהאט אכיסעל משקה

לייבצי שוסטער איז א גרויסער בראנפען־טרינקען און זיין פלונית, באשע, האלט זיך מיט איהם אין איין קריגען דערפאר.

"ווי איז עס א איד אזא טרינקער און איז כסדר שכור".

אבער לייבצי בלייבט נישט בטל, און ער האט איינמאל א זאג געטאן צו זיין באשע'ן:

"בהמה! וואס זאל איך רעדען מיט א אידענע? מה־דאר שלמה המלך, וואס איז געווען דער גרעסטער חכם אויף דער וועלט, האט ליעב געהאט א טרונק בראנפען, מכל־שכן איך, א פשוט'ער שוסטער, פארוואס זאל איך נישט מאכען א טרונק בראנפען?"

"און וואו שטעהט עס דען געשריבען, אז שלמה־המלך האט ליעב געהאט א טרונק בראנפען?" — האט באשע געפרעגט.

"וואס זשע א נאר איז ער געווען, שלמה־המלך, וואס זאל נישט ליעב האבען א טרונק בראנפען?" — האט לייבצי געזאגט.

ראכעטען און פיילען

די מענשען, וואס קענען מיט זיך אליין נישט פארברייננען, זוכען די צייט צו פארברייננען — מיט אנדערע...

* * *

פאר דער חתונה דאכט זיך פארליבטע, אז זיי זענען דאס פאסענדסטע פארל און שפעטער טוען זיי ביידע די — נישט פאסיגסטע זאכען...

* * *

צעהן ווערטער קענען נישט אפהיטען דעם מענשען, וואס איז נישט בכח אליין אפצוהיטען זיין אייגענעם — כבוד.

* * *

איידער צו זיין אין הויכע צימערען אין א געדריקטער שטימונג, איז גלייכער צו זיין אין א גידרייגער שטוב אין א — דערהויבענער שטימונג...

* * *

— יענעמס...

* * *

"ארויסקריינענדיג די פופציג דאלאר פון מיין מאן, איז געווען, ווי אוועק־נעהמען א שטיקעל קענדי ביי א בייבי."

"מיינסט עס ערענסט?"

"יעס, ער האט נעמאכט אזעלכע געוואלדען, ווי מען נעהמט ביי איהם אוועק, ווער־ווייסט וואס!"

* * *

אין די צייטען פון דער בייבעל־איז געווען א נס, אז אן אייזעל האט אנגעהויבען ריידען.

היינטיגע צייטען, ווען מיר קומען אין א געזעלשאפט, רעכענען זיך פאר א נס, אז אן אייזעל סטאפט ריידען.

* * *

"דו ווייסט", זאגט צו מיר מיין עלטערע מיידעל, "קאהנ'ס באן, איז א גרויסער מוזישאן!"

'אויף וואס שפיעלט ער?"

"אויף א יוקעלעלי."

* * *

דער משה פון דער בייבעל, איז געווען זעהר א גרויסער מענש, נאר ער האט זיך ביי זיך געהאלטען גאנץ קליין.

אונזערע היינטיגע משה'ס זיינען גאנץ קליינע מענשלאך, נאר זיי האלטען זיך ביי זיך זעהר גרויס.

* * *

מיין שכן פון נעקסט דאר, שטעהט און זארגט, זיין פרוי איז, אהן אן אמבראלא אוועק דאן־טאון, צום דענטיסט, און דא האט אנגעפאנגען פלוכען אזא גרויסער מבול!

"עס איז גארנישט", זאג איך, "זי וועט אריינגעהן אין איטאנ'ס דעפארטמענט סטאר, און איבערוואַרטען דעם רעגען."

"יעס, אט דאס איז טאקי, וואס איך האב מורא."

* * *

אין קאלערזיש, קארנער ספעריינא, האט מיר אנגעטראפען מיינער אן אלטער בעקאנטער, זעהר א צושמייעטער:

"איך האב יעצט אויסגעפונען אז עהרליכקייט באצאהלט זיך! איך האב זיך ארויסגעמופט פון מארקהאם סטריט, בין איך געבליבען שולדיג דעם בוטשער אויף קאלערזיש סטריט, א דאלאר, טראכט איך ביי מיר יעצט, אנו לאמיר איהם באצאהלען! נעה איך אריין און גיב איהם א צוויי דאלאר ביל. ער איז געווען ביזי מיט די ווייבער, האט זיך איהם אויסגעדאכט, אז עס איז א פינפערעל, און ער דערלאנגט מיר פיער דאלאר טשענזש! אט נאט!" און ער באווייזט מיר פיער נייע דאלאר בילס.

* * *

א ד (ווערענדיג אטאקירט אין א זייטיגער געסעל פון א האלד־אפניק):

"איך האב שוין געמעלדעט, געפינט זיך איצט אין טאראנטא א חשובער נאסט, קאלענע זלמן זילבערצווייג, דער רעדאקטאר פון "לעקסיקאן פון אידישען טעאטער".

דער "לעקסיקאן פון אידישען טעאטער", פון וועלכען עס איז איצט ערשינען דער ערשטער טייל, האט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס אין אלע קרייזען, וואס אינטערעסירען זיך מיט אידישער טעאטער באקומען זיך מיט אידישען טעאטער בפרט און מיר האבען דאריבער געפונען פאר נויטיג צו האבען א געשפרעך מיט'ן רעדאקטאר פון דעם דאזיגען וויכטיגען ווערק.

— וואס באצוועקט אייער ווערק? — האבען מיר געשטעלט די ערשטע פראגע.

— עס איז שווער אין מאמענט צו מוטצייטיג, וואס פארמירט איבער אונזער אידיש לעבען און גיט איהם א וועלטליכען כאראקטער. די אידישע ביהנע איז אן אומגעהויער ווייכטיגער עלעמענט פאר דער פארשפרייטונג פון דער אידישער שפראך. פון די ברעטער פון דער בידנער אידישער ביהנע איבער ארבע כנפות הארץ האט די אידישע מאסע צום ערשטען מאל דערהערט דאס אידישע ליד, דאס נאציאנאלע און דאס פרייע ליד. צום ערשטען מאל געהערט וועניטער וועגען באפרייאונג, צום ערשטען מאל דערזעהן בולט דעם קאמף נעגען סאציאלער אונטערדריקונג. מיין אייגענע אויג, אז דער אידישער טעאטער פארבאפענד, דערצו זענען אין ערשטען באנד אריין ביאגראפיעס פון פעראזאנען, וועלכע זענען ארומגערינגעלט מיט א קרייז פון לענענדעס. די ביאגראפיעס פון די בראדעריזינגער, פון די בדחנים־אקטיארען, פון אברהם גאלדפאדען, יעקב גארדין, יעקב פ. אדלער און צעהנדליגער אנדערע שמידען צו דעם לעזער ניט ערגער, חלילה, ווי צו א מאדערנעם ראמאן. דערצו איז די אויסערליכקייט פון בוך זעהר אנציהענד. די בילדער פון איינינע טויזענט טעאטער־ליט פון אלע צייטען, פון וועלכע פיעל זענען נאחענט באקאנט אדער פארוואנדט מיט'ן לעזער, מאכען איהם, דעם בוך, נאחענט און היימיש.

— ווי לאנג האט געדויערט דאס ארויסגעבען דעם ערשטען באנד און וועלען, זיין פארטיג די אנדערע בענדער?

ווי ביי יעדער ענציקלאפעדיע אדער לעקסיקאן ווערען פריהער נעמאכט גרויסע הכנות פאר'ן גאנצען ווערק, דער עיקר שוועריקייט באשטעהט מיט'ן ערשטען באנד. די אבעריגע נעהען שוין אויף אן אויסגעטראטענעם שליאך. אזוי איז אויך געווען מיט'ן "לעקסיקאן פון אידישען טעאטער". 15 יאהר האב איך געזאמעלט די מאטעריאלען. פערזענליך ביי די שוישפילער, דירעקטארען, רעזישיסאָרען, מענערזשערס, בראדעריזינגער און ביי זייערע קרובים. איך האב צו דעם צוועק באזוכט כמעט אלע לענדער אין אייראפא און אמעריקע. וואו מען האט נאר אמאל געשפילט אידיש טעאטער און דארט, וואו איך האב ניט געקענט צוקומען אין ניט נאר פון אמעריקע, נאר די גרעסיכטע פון דער אידישער דראמאטישער ליטעראטור און פון אידיש טעאטער־שפיל פון די לעצטע הונדערטער יאהרען אין דער גאנצער וועלט.

— מיינט איהר ניט, אז די ברייטע לעזער קרייזען קאנען ניט האבען קיין אינטערעס פאר אייער ווערק?

— געוויס איז דער "לעקסיקאן" ניט קיין ראמאן. עס איז א היסטאריש ווערק, אבער דאס לעבען פון אידישען שוישפילער איז אזוי פארבענרייך און האט אין זיך אזוי פיעל קאליר און אינטערעס, אז טיילמאל ווערט דער ביאגראפיע ממש פארבאפענד. דערצו זענען אין ערשטען באנד אריין ביאגראפיעס פון פעראזאנען, וועלכע זענען ארומגערינגעלט מיט א קרייז פון לענענדעס. די ביאגראפיעס פון די בראדעריזינגער, פון די בדחנים־אקטיארען, פון אברהם גאלדפאדען, יעקב גארדין, יעקב פ. אדלער און צעהנדליגער אנדערע שמידען צו דעם לעזער ניט ערגער, חלילה, ווי צו א מאדערנעם ראמאן. דערצו איז די אויסערליכקייט פון בוך זעהר אנציהענד. די בילדער פון איינינע טויזענט טעאטער־ליט פון אלע צייטען, פון וועלכע פיעל זענען נאחענט באקאנט אדער פארוואנדט מיט'ן לעזער, מאכען איהם, דעם בוך, נאחענט און היימיש.

— ווי לאנג האט געדויערט דאס ארויסגעבען דעם ערשטען באנד און וועלען, זיין פארטיג די אנדערע בענדער?

ווי ביי יעדער ענציקלאפעדיע אדער לעקסיקאן ווערען פריהער נעמאכט גרויסע הכנות פאר'ן גאנצען ווערק, דער עיקר שוועריקייט באשטעהט מיט'ן ערשטען באנד. די אבעריגע נעהען שוין אויף אן אויסגעטראטענעם שליאך. אזוי איז אויך געווען מיט'ן "לעקסיקאן פון אידישען טעאטער". 15 יאהר האב איך געזאמעלט די מאטעריאלען. פערזענליך ביי די שוישפילער, דירעקטארען, רעזישיסאָרען, מענערזשערס, בראדעריזינגער און ביי זייערע קרובים. איך האב צו דעם צוועק באזוכט כמעט אלע לענדער אין אייראפא און אמעריקע. וואו מען האט נאר אמאל געשפילט אידיש טעאטער און דארט, וואו איך האב ניט געקענט צוקומען אין ניט נאר פון אמעריקע, נאר די גרעסיכטע פון דער אידישער דראמאטישער ליטעראטור און פון אידיש טעאטער־שפיל פון די לעצטע הונדערטער יאהרען אין דער גאנצער וועלט.

— מיינט איהר ניט, אז די ברייטע לעזער קרייזען קאנען ניט האבען קיין אינטערעס פאר אייער ווערק?

— געוויס איז דער "לעקסיקאן" ניט קיין ראמאן. עס איז א היסטאריש ווערק, אבער דאס לעבען פון אידישען שוישפילער איז אזוי פארבענרייך און האט אין זיך אזוי פיעל קאליר און אינטערעס, אז טיילמאל ווערט דער ביאגראפיע ממש פארבאפענד. דערצו זענען אין ערשטען באנד אריין ביאגראפיעס פון פעראזאנען, וועלכע זענען ארומגערינגעלט מיט א קרייז פון לענענדעס. די ביאגראפיעס פון די בראדעריזינגער, פון די בדחנים־אקטיארען, פון אברהם גאלדפאדען